

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף עח

הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבא שבכל מקום שנאמר 'שָׁה' הפסוק בא למעט כלאיים:

אלא הא דאמר רבא וכו' למאי הלכתא: כלומר על איזה מצוה הוא דיבר שהמילה 'שָׁה' ממעטת בה כלאיים?

אי לקודשים: אם הוא דיבר על בהמה הראויה לקרבן, והיינו כי בהמת כלאיים פסולה לקרבן, ועל כך אמר רבא שלומדים זאת מהפסוק "אִלּוּ לִשְׂהָ בְּכַבְּשִׁים אוּ בְּעֵזִים". הרי כתוב בקודשים במפורש "שֹׂר **א** כְּשֹׁב" למעט כלאיים (וכמו שאמרה הגמרא בעמוד הקודם), ואין צורך ללמוד זאת מ'שָׁה'.

אי למעשר: ואם לגבי מצות מעשר בהמה (= צריך להפריש עשירית מכל הבהמות הנולדים בכל שנה, מכניסים את הבהמות לדיר ומוציאים אותם אחת אחת וכל עשירי צובעים אותו בשבט אדום), ללמד שבהמת כלאיים אין בה מצות מעשר. ועל כך אמר רבא שלומדים זאת מהפסוק "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר **וְצֹאן**" ו'צאן' משמע 'שה' (נ.ב. כי 'צאן' כולל שה כשבים ושה עיזים). קשה: גם בזה אין צורך לפסוק מיוחד, כי כבר לומדים זאת מגזירה שווה 'תחת' שנאמרה במעשר ובקודשים (וקודשים כבר למדנו שאין בהם כלאיים כנ"ל): במעשר נאמר "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט", ובקודשים נאמר "שֹׂר אוּ כְּשֹׁב אוּ עֵז כִּי יוֹלַד וְהָיָה שְׂבָעַת יָמִים תַּחַת אָמוֹ".

אי לבכור: ואם לגבי מצות בכור בהמה טהורה (= הולד הבכור ניתן לכהן), שנאמר בו "אֶךָ בְּכוֹר... אִם שֹׂר אִם שָׂה לִי-הִנֵּה הוּא" ללמד על כלאיים שאין בהם דין 'בכור'. קשה: הרי אין צורך ללמד על כך, משום שכבר יש גזירה שוה 'העברה' שנאמרה בבכור ובמעשר (ובמעשר כבר למדנו שאין בו כלאיים כנ"ל): בבכור נאמר "וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי-הִנֵּה", ובמעשר נאמר "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט".

אי נמי נדמה: ואפשר לומר שאין צורך ללמד על כלאיים שאין בהם דין בכור, בגלל שהרי אפילו 'נדמה' אין בו מצות בכור ואם כן קל וחומר לכלאיים ממש. 'נדמה' =

בהמה שנולדה מזכר ונקבה מאותו המין אלא שהיא דומה לכלאיים (כגון נולדה מפרה ושור והיא דומה לעז). 'נדמה' נלמד מהפסוק בבכור "אך בְּכֹר שֹׁר" ודורשים שצריך שיהא האב שור והבכור שלו שור, כלומר שהבן יהא דומה לו ולא דומה לבהמה אחרת.

אלא כי אתמר דרבא לענין פטר חמור: 'פטר חמור' = הולד הראשון של החמור צריך לפדות אותו בשה וליתן את השה לכהן, ככתוב "וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׂה". המשנה אומרת שלא ניתן לפדות חמור בשה 'כלאיים' שנולד משני מיני בהמה (= כבשה ועז). ועל כך אמר רבא שהמקור לדין הזה מ'שֵׂה' שנאמר בפטר חמור "וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׂה" ולא בכלאיים.

כדתנן אין פודין לא בעגל וכו': המשנה מלמדת שעגל (בנה של הפרה) אינו נקרא 'שה'. וכן בנה של 'חיה' אינה נקרא 'שה'. וכן שה שחוט אינו נקרא 'שה' (כי כוונת התורה ל'שה' חי), וכן שה 'טריפה' (= שיש בו מום שבגללו הוא לא יכול לחיות זמן רב) אינו נקרא 'שה' (מאותו הטעם, כי הוא עומד למות). וכן שה 'כלאיים' שנולד משני בהמות אינו נקרא 'שה' כנ"ל. וכן שה 'כוו' שנולד מבהמה וחיה (תיש וצביה) אינו 'שה'.

ולרבי אלעזר דמתיר בכלאיים: רבי אלעזר חולק וסובר ש'שה כלאיים' כן נקרא 'שֵׂה' משום שהוא נולד משני בהמות ומשני הצדדים שלו הוא מין 'שה', ולכן אין משמעות לכך שהוא נולד משני מינים של שה. לפי רבי אלעזר קשה: מה בא ה'שֵׂה' הנ"ל ללמד?

[הרחבת הביאור: דהיינו רבא אמר שהמילה 'שה' בפסוק "זאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֵׂה כְּשִׁבִים וְשֵׂה עֲזִים" מיותרת (כי היה מספיק לכתוב פעם אחת 'שה') ללמד ש'שה' הוא הנולד מכבשים או מעיזים אבל לא הנולד מכלאיים (= מכבש ועז) (רש"י חולין עה/ב). ומכאן יש 'בנין אב' ללמד למקום אחר שנאמר בו 'שֵׂה' שהוא לא 'שה כלאיים'. וביארה הגמרא דהיינו לפטר חמור שגם שם 'שה כלאיים' אינו ראוי לפדיון פטר חמור.

אבל רבי אלעזר חולק וסובר ש'שה כלאיים' (משני מיני בהמה) כן נקרא 'שֵׂה'. ולכן הגמרא שואלת מה ילמד רבי אלעזר מה'שֵׂה' המיותר? אמנם על הבנין אב שאמר רבא לא קשה על רבי אלעזר, כי רבי אלעזר הוא תנא ורבא הוא אמורא, ויתכן שהוא חולק על כך שיש כאן בנין אב למקום אחר. פני יהושע].

תירוץ: **אמר לך רבי אלעזר**: ה'שה' המיותר שממנו למד רבא את דבריו, אני סובר שהוא בא ללמד על 'בהמה טהורה שנתעברה מבהמה טמאה והולידה בהמה טמאה'. דהיינו פרה וסוס שהולידו סוס, או רחל וחזיר שהולידו חזיר, שהולד אסור באכילה. כי ה'שה' ממעט כלאיים באכילה (כאמור לעיל שהפסוק שרבא דיבר עליו מדבר על בהמות המותרות באכילה).

ודלא כרבי יהושע: ורבי אלעזר לא סובר כרבי יהושע הסובר שיש לימוד אחר על 'בהמה טהורה שנתעברה מבהמה טמאה והולידה בהמה טמאה': **"שה כְּשָׁבִים וְשֵׁה עֲזִים"** מהלשון רבים של 'כשבים' ו'עזים' לומדים שהשה צריך להיולד משני כבשים או משני עזים ולא מנקבה טהורה וזכר טמא.

קושיא: **וטהורה מטמאה מי מיעברא**: האם בהמה טהורה יכולה בכלל להתעבר מבהמה טמאה? והרי קיימא לן במסכת בכורות שהם לא יכולים להתעבר זה מזה!

תירוץ: **אין, דקיימא לן וכו'**: באמת לא מדובר בבהמה טהורה שהתעברה מבהמה טמאה ממש, אלא מדובר על בהמה טהורה שרבי שמעון קורא לה 'בהמה טמאה'. דהיינו בהמה טהורה שנתעברה מבהמה טהורה וילדה ולד שפרסותיו 'קלוטות', כלומר שלמות והוא אינו מפריס פרסה, ואם כן חסר לו את אחד הסימנים של בהמה טהורה (א. מעלת גרה ב. מפריסת פרסה). לדעת רבי שמעון הולד נחשב לבהמה טמאה האסורה באכילה, ולדעת רבי יהושע הולד נחשב לבהמה טהורה המותרת באכילה.

אמנם גם רבי יהושע מודה שאם הקלוט בא על פרה והוליד ממנה, הולד אסור באכילה (אפילו אם הוא מפריס פרסה, תוס'). ונחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע מה המקור לאסור את הולד הזה באכילה. לדעת רבי אלעזר לומדים זאת מה'שה' המיותר שעליו דיבר רבא. ולדעת רבי יהושע לומדים זאת מלשון רבים של "שה כְּשָׁבִים וְשֵׁה עֲזִים" שדוקא אם אביו ואמו כבשים גמורים הוא מותר באכילה, ולא ולד שאמו כבשה ואביו קלוט.

וזו כוונת הגמרא (בעמוד א'): רבי אלעזר לומד את ה'שה' של רבא 'לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא' דהיינו לולד שנולד מבהמה טהורה שהתעברה מבהמה 'טמאה', כלומר מ'קלוט' שרבי שמעון קורא לו 'טמא'. ודלא כרבי יהושע שלומד זאת מ'שה כשבים'.

בעי רבא: הנודר 'הרי עלי עולה' לדעת רבנן יכול להביא כבש אבל לא תור או בן יונה, ולדעת רבי אלעזר בן עזריה יכול להביא אפילו תור או בן יונה.

רבא מסתפק: בעלים שנדר 'הרי עלי עולה' והפריש שור לנדרו, ובא גנב וגנב את השור. האם הגנב יכול להחזיר לבעלים כבש במקום שור - לדעת רבנן, או תור - לדעת רבי אלעזר בן עזריה?

הספק: האם הגנב יכול לומר לבעלים: עולה התחייבת ועולה שילמתי לך, ולא הפסדת כלום כי אתה יוצא בה ידי חובת נדרך. או שהבעלים יכול לטעון: אני רוצה לעשות מצוה מן המובחר ולהביא דוקא שור.

בתר דאיבעיא הדר פשטא: לאחר שרבא הסתפק הוא פשט את הספק שלו.

מתני לה בהדיא: כלומר רבא אמר את הדבר לא בצורה של ספק ופשיטה.

משנה: הגונב שור או שה ומכרו חוץ מאחד ממאה שבו, כלומר שמכרו למישהו אחר אבל השאיר לעצמו חלק קטן שלא מכר, או שהיתה לו בו שותפות כלומר שהיתה לו בהמה בשותפות עם מישהו אחר וגנב אותה מהשותף, פטור מד' וה', לפי שנאמר "או מְכָרו" דהיינו שצריך שימכור את כולו, ובמקרים הנ"ל לא מכר את כולו.

השוחט ונתנבלה בידו: הגונב שור או שה ושחטו ונתנבלה הבהמה בידו, פטור מד' וה' לפי שאין זו 'טביחה'.

הנוחר: קורע את הבהמה מהנחיריים ועד הלב. **והמקר:** עוקר את סימני הבהמה. פטור מד' וה' לפי שאין זה שחיטה כלל.

גמרא: שאלה: מה כוונת המשנה 'חוץ מאחד ממאה שבו', כלומר איזה חלק הוא שירי בבהמה שלא מכר?

תשובה: **רב אמר:** הכוונה ששיר חלק שהוא מבשר הבהמה והשחיטה מתירה אותו באכילה, אבל אם שיר עור / קרניים / צמר אין זה שיר.

ולוי אמר: אפילו אם שיר מהצמר של הבהמה זה נחשב לשיר.

קושיא על רב מברייתא:

מיתבי... דבר המעכב בשחיטה: כגון ששיר לעצמו וושט או כבד או בני מעיים שאם ניטלו מהבהמה בחייה אין השחיטה מתירה אותה באכילה.

ושאינו מעכב בשחיטה: ששיר לעצמו את ידה ורגלה מן הארכובה ולמטה שאף אם ניטלו בחייה השחיטה מתירת אותה באכילה. (הטעם של כל השיטות בברייתא יבואר לקמן).

הגמ' מבארת את הקושיא:

בשלמא ללוי: אמנם לוי יכול לומר שהוא סובר כתנא קמא בברייתא (= הסובר שאם מכרה חוץ מגיזותיה אינו משלם ד' וה', וזה כדברי לוי).

אלא לרב כמאן? אבל כמו מי רב סובר? שהרי לדעת ת"ק אפילו חוץ מגיזותיה נחשב לשיוור ואילו לדעת רב אין זה נחשב לשיוור, ולדעת רבי אפילו ידה שניתרת בשחיטה לא נחשב לשיוור ולדעת רב נחשב לשיוור, ולדעת ר"ש בן אלעזר אפילו קרנה נחשב לשיוור ולדעת רב לא נחשב לשיוור.

תירוץ: אמרי: רב סובר בברייתא אחרת שהביאה את דעת ר"ש בן אלעזר באופן אחר – שאם שייר את ידה ורגלה זה נחשב לשיוור ואם שייר את קרנה וגיזותיה אין זה נחשב לשיוור, וזה מתאים לדעת רב.

כעת הגמ' מבארת את טעם מחלוקתם של כל התנאים הנ"ל:

במאי קמיפלגי? –

- **תנא קמא סבר:** נאמר "וּטְבַחֹהּ אוּ מְכָרוֹ", דהיינו שחייב רק אם טבח או מכר את כולו, ולכן אם השאיר משהו שלא מכר פטור.
- **ורבי סבר:** נאמר "וּטְבַחֹהּ", ומכאן לומדים שכדי להתחייב צריך למכור חלק ששייך בו שחיטה, אבל אם שייר אבר שלא שייך בו שחיטה אין זה שיוור וחייב, והטעם הוא לפי ש"מְכָרוֹ" דומיא דטְבַחֹהּ ד"וּטְבַחֹהּ".
- **ור' שמעון בן אלעזר סבר:** ר' שמעון בן אלעזר לא דורש מכירה דומיא דטביחה, ולדעתו כדי להתחייב צריך למכור את כולו, ולכן אם שייר את הקרן שאינה עומדת להיגזז זהו שיוור, אבל אם שייר צמר אין זה נחשב לשיוור כיון שהוא עומד להיגזז.
- **ואידך תנא דבי ר' שמעון בן אלעזר סבר:** כלומר הברייתא האחרת שהביאה את דעת ר"ש בן אלעזר באופן אחר סוברת שידיה ורגליה של הבהמה כיון שצריך שחיטה כדי שיתרו באכילה אם שייר אותם זה נחשב לשיוור, אבל קרנה וצמרם שאינם צריכים שחיטה אין זה שיוור.

קושיא: קשיא דר' שמעון בן אלעזר אדר' שמעון בן אלעזר: כלומר יש סתירה בדבריו בין שתי הברייתות הנ"ל.

תירוץ: תרי תנאי: נחלקו הברייתות מה היא דעתו.

*

ת"ר: הגונב בהמה קיטעת / חיגרת / עיוורת וטבחה או מכרה, חייב בד' וה' למרות שלא גנב וטבח בהמה שלימה, לפי שמכר את כל הבהמה שגנב.

אמר רב נחמן לא קשיא: הברייתא שפוטרת עוסקת בשותף שגנב מהשותף שלו, ופטור לפי שלא טבח את כל הבהמה של חברו השותף שהרי יש לו חלק בה, והברייתא שמחייבת עוסקת בשותפים שגנבו בהמה מאדם אחר.

קושיא: **איתיביה רבא לרב נחמן:** רבא מביא ברייתא שאומרת ששותפים שגנבו דינם כשותף שגנב ופטורים.

אלא אמר רב נחמן: הברייתא שמחייבת עוסקת בשותף שטבח לדעת חברו השותף, כלומר שהם גנבו בהמה בשותפות וחבירו עשהו שליח לטבוח, ונמצא שיש כאן "וטבחו" כולו, שהטובח חייב על חלקו וחלק חברו ששלחו. *[ולעיל (עא.) למדנו שלגבי טבחה ומכירה יש שליח לדבר עבירה]*. והברייתא שפוטרת עוסקת בשותף שטבח שלא לדעת חברו, כלומר שהם גנבו בהמה בשותפות וחבירו לא עשהו שליח לטבוח, וא"כ אין כאן "וטבחו" כולו, לפי שעל חלק חברו הוא לא נעשה שליח, ונמצא שלא טבח את כל מה שגנב ולכן פטור.

*

בעי רבי ירמיה: מה הדין של הגונב בהמה ומכרה חוץ משלושים יום, כלומר שהשאייר לעצמו את הזכות להשתמש בה למלאכתו למשך שלושים יום, או שמכרה חוץ ממלאכתה, כלומר שאמר למוכר 'אם אתה רוצה לשחוט אותה תשחט אותה מייד, ואם תעשה בה מלאכה המלאכה תהיה שלי', או שמכרה חוץ מעוברה, כלומר שהוולד שתלד יהיה שייך למוכר, האם זה נחשב לשיור או לא?

אליבא דמאן דאמר: כלומר לגבי מכרה חוץ מעוברה אין להסתפק לסובר ש'עובר ירך אמו' (= העובר נחשב כאחד מאבריה של אמו), לפי שברור שזה נחשב שהוא שייר, כל הספק הוא לסובר ש'עובר לאו ירך אמו' (= העובר לא נחשב כאחד מאבריה של אמו), האם כיון שהוא מחובר באמו זה נחשב לשיור או כיון שהוא עומד לפרוש ולצאת מאמו אין זה נחשב לשיור.

איכא דאמרי: יש שאמרו את הספק הנ"ל בצורה אחרת: האם כיון שעובר לאו ירך אמו אין זה שיעור, או כיון שהעובר צריך להיות נותר עם אמו בשחיטתה הרי זה כאילו ששיר בגופה. ביאור: בהמה שנשחטה ונמצא עובר במעיה הרי הוא נותר בשחיטת אמו ומותר לאוכלו ללא שחיטה, הספק כאן האם מחמת זה העובר נחשב כחלק מגופה ונמצא שהוא שיעור או לא.